

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย คำนึงบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งของสมาชิกในสังคมไทยก็คือ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาค่านี้อยู่มาก คนไทยโดยเฉพาะคนไทยความชนบทมักขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อันจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

การที่ประเทศไทยประสบปัญหาในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยมาโดยตลอดนั้น อาจเป็นเพราะประชาชนขาดความสนใจและความรอบรู้ข่าวสารทางการเมือง เหตุที่กรณีเช่นนี้มักเกิดขึ้นกับประชาชนตามชนบทมากเป็นพิเศษก็เนื่องมาจากประชาชนมีฐานะยากจนอาศัยอยู่ตามท้องถื่นทุรกันดาร การคมนาคมขนส่ง รวมทั้งการติดต่อสื่อสารทำได้ไม่สะดวก พวกเขาเหล่านี้มีจำนวนไม่น้อยที่ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามแบบที่บรรพบุรุษถ่ายทอดให้ จึงมักจะขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ ขาดสารความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งสามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิจัยยังพบว่า ระดับการศึกษาของประชาชนมีความสัมพันธ์สูงกับความสนใจการเมือง (Devine, 1970 : 58-59) ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ประชาชนในชุมชนชนบทมีอัตราการอ่านออกเขียนได้ต่ำ จึงน่าจะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองต่ำไป

ผลการศึกษาคงกล่าวสอดคล้องกับ เสรีน ปุณณะพิคานนท์ และ แน่งน้อย นະมาตร์ (2520 : 45) ที่พบว่า นอกจากการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้ว การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่น ๆ เช่น การช่วยโฆษณาหาเสียง การบริจาคเงินช่วยพรรคการเมือง การร้องเรียนโดยการเขียนคำร้อง หรือเข้าร่วมอภิปรายทางการเมือง

าลา ยังอยู่ในวงจำกัดมาก

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา โครงสร้างระบอบการเมืองของประเทศไทยได้เน้นความเป็นประชาธิปไตยแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะรัฐบาลเน้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น มี 5 แบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา โดยที่กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา จัดเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน วิธีการที่ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองก็คือ การกระจายอำนาจการปกครอง โดยให้ประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเอง ด้วยการเลือกผู้แทนมากำหนดนโยบายทางการเมือง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ไม่กระทบกระเทือนความมั่นคงของชาติ

หลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักเสรีภาพ (liberty) อันได้แก่ สิทธิ (rights) และหน้าที่ (duties) หลักอิสรภาพ (freedom) และหลักความเสมอภาค (equality) ซึ่งหมายถึง ความเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนจะต้องยึดถือหลักการประชาธิปไตยนี้ กล่าวคือในชีวิตประจำวันของคนจะต้องปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับหลักเสรีภาพ อิสรภาพ และเสมอภาคอยู่ตลอดเวลา เช่น การเคารพสิทธิผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น

เมื่อพิจารณาคำหลักเกณฑ์แล้วจะเห็นว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นเพียงรูปแบบเท่านั้น ประชาชนยังขาดหลักความคึกและแนวทางปฏิบัติอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เอง สถาบันและวิธีดำเนินการทางการเมืองในประเทศ เช่น พรรคการเมือง รัฐสภา หรือการเลือกตั้งจึงเป็นเพียงรูปแบบประชาธิปไตยเท่านั้น ส่วนภาคปฏิบัติยังไม่ใช้ ประชาชนไทยส่วนใหญ่จึงถูกตัดขาดจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แท้จริงตลอดมา แม้ว่าบางสมัยจะมีการเลือกตั้ง แต่การเลือกตั้งดังกล่าวมักเป็นไปอย่างไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม และเป็นการสร้างความชอบธรรม

ให้กับบุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีอำนาจหรือต้องการอำนาจมากกว่า ค่ายเหี้ยมผู้ผูกขาดอำนาจ
 ทางการเมืองไทยตลอดมาจึงได้แก่ กลุ่มข้าราชการ ทหาร และพลเรือน ซึ่งได้รับการสนับสนุน
 จากนักธุรกิจหรือพ่อค้าที่แสวงหาอำนาจทางการเมืองจากกลุ่มข้าราชการ เพื่อให้ปกป้องกิจการ
 ของตน และในระยะหลัง ๆ กลุ่มนักธุรกิจหรือพ่อค้า เริ่มลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง โดย
 ทุ่มเงินซื้อเสียงอย่างมาก เพื่อหวังจะถอนทุนคืน หากได้รับการเลือกตั้งและได้เป็นรัฐมนตรี

แม้ว่าบางสมัยจะเปิดโอกาสให้กลุ่มนักธุรกิจ เป็นรัฐบาล โดยการเลือกตั้ง แต่
 กลุ่มนักธุรกิจ เหล่านั้นมักอาศัยกลุ่มข้าราชการ และกลุ่มนักธุรกิจอื่น ๆ สนับสนุนอำนาจทาง
 การเมืองของตน เช่น การแต่งตั้งรัฐมนตรีซึ่งเป็นอดีตข้าราชการ ยิ่งไปกว่านั้นข้าราชการ
 ประจํายังเข้าร่วมสนับสนุนกลุ่มนักการเมืองผู้มีอำนาจอีกด้วย วงการเมืองของไทยจึงวนเวียน
 อยู่แค่กลุ่มนักการเมือง ข้าราชการ และพ่อค่านักธุรกิจเท่านั้น ประชาชนส่วนมากยังห่างไกล
 จากวงการเมือง ระบอบประชาธิปไตยของไทยจึงแตกต่างจากระบอบประชาธิปไตยของชาติ
 ตะวันตกเป็นอย่างมาก เพราะตามหลักการแล้วประชาธิปไตยแบบตะวันตก ประชาชนต้องมี
 อำนาจทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ไม่ใช่จำกัดเฉพาะผู้มีอำนาจ
 บางกลุ่มเท่านั้น

คนไทยยังไม่คุ้นเคยกับประชาธิปไตยนัก รวมทั้งยังไม่เปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิด
 ที่มีต่อระบบอาวุโสและระบบราชการไปเท่าไรด้วย ฉะนั้นประชาธิปไตยในประเทศไทยจึง
 เป็นไปในลักษณะที่ผสมกลมกลืนกับค่านิยมทางการเมืองและสังคมของเราเอง เช่น
 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เน้นเรื่องการพิจารณาตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือ
 ชื่อเสียงของหัวหน้าพรรคการเมืองมากกว่านโยบายของพรรค เป็นต้น ลักษณะการเมือง
 ของไทยจึงขึ้นอยู่กับค่านิยมดั้งเดิมของประชาชนคนไทยอย่างแยกกันไม่ออก

ประชาธิปไตยในประเทศไทยก็มีสภาพไม่สมบูรณ์มาโดยตลอด มีการปฏิวัติ
 รัฐประหารบ้าง มีการปกครองโดยทหารบ้าง สลับกับความพยายามให้ประชาชนมาลง
 คะแนนเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น สำหรับประเด็นการเลือกตั้ง
 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทาง
 การเมืองโดยผ่านการเลือกตั้งมาเป็นระยะ ๆ แต่จะเห็นได้ว่าผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
 ผู้แทนของตนเองยังมีจำนวนคงที่ คือ ประมาณร้อยละ 30 ซึ่งนับว่าน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่

ตลอดเวลากว่า 50 ปีมานี้ ประเทศไทยได้มีการพัฒนาอยู่เสมอ เราจะมีอัตราการมีส่วนร่วมทางการ เมืองมากขึ้น แต่จำนวนประชาชนที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ได้เพิ่มขึ้นเลย

สาเหตุของเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับกาที่ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้มีแบบอย่างของการดำรงชีวิต แบบประชาธิปไตยมาแต่เดิม เพราะลักษณะของสังคม เป็นแบบดั้งเดิม (traditional) และระบอบการปกครอง เป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราช จนเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองก็มีโซ เป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ และจากนั้นเป็นต้นมา ประชาธิปไตยก็ขาดตอนอยู่เสมอตั้งกล่าแล้ว ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีความรู้สึกนึกคิดแบบประชาธิปไตย คือยังมีทัศนคติทางการ เมืองแบบดั้งเดิมที่ว่ากิจกรรมต่าง ๆ เป็นเรื่องของผู้นำ ประชาชนจึงขาดความตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของตน ความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม การแสดงออกเพื่อรักษาผลประโยชน์ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร เพื่อนำไปปฏิบัติ

จากสภาพดังกล่าวพอที่จะกำหนดกรอบแนวความคิดกว้าง ๆ ได้ว่าถ้าสมาชิกของระบบการเมือง เป็นผู้สนใจและมีความรู้ทางข่าวสารการเมืองอย่างดี ก็มีแนวโน้มจะทำให้เขาปฏิบัติหน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความผูกพันกับระบบการเมืองอย่างแน่นหนา อันจะนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง

การสื่อสาร เปรียบเสมือนเส้นใยประสาทของระบบการเมือง (Deustch, 1963) ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชน ด้วยการ เป็นสื่อเสนอข่าวสาร และนโยบายจากรัฐบาลมาสู่ประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสื่อเสนอความคิดเห็นและความต้องการจากประชาชนไปสู่รัฐบาล อันเป็นผลให้การกำหนดนโยบายของรัฐบาลได้ผลดี และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

ชาวไทยในชนบทยังคงใช้แบบแผนการสื่อสารตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิม อาทิ การพบปะแลกเปลี่ยนข่าวคราวที่ตลาด การจักแสดงลิเก ลำตัด หมอลำ ตลอดจนงานวัด อันเป็นประเพณีในต่างจังหวัด สิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนอุปกรณ์การสื่อสารในสังคมชนบท เพราะ เป็นโอกาสให้ประชาชนทำการแลกเปลี่ยนข่าวคราวและเรื่องราวต่าง ๆ ได้

ดร.ไพฑูรย์ เครือแก้ว (1964 : 9) กล่าวถึงการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารในสังคมชนบททางภาคตะวันออกเฉียงเหนือไว้ดังนี้

ชาวชนบทนั้นการติดต่อสื่อสารจะมาในรูปของการติดต่อระหว่างบุคคล มีข่าวสารทางราชการ และข่าวที่น่าสนใจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ครู พระ ตลอดจนข้าราชการจะเป็นผู้ถ่ายทอดข่าวสารไปยังประชาชนในหมู่บ้านเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าคนขับรถบรรทุกและรถโดยสาร จะนำข่าวทางคานเศรษฐกิจ เช่น ข่าวราคาข้าวเปลือก ราคาข้าวโพด และพืชผลอื่น ๆ ข่าวการทำงานในเมืองหลวง เป็นต้น แม่บ้านที่ไปซื้ออาหารที่ตลาดได้พบปะพูดคุยนำเรื่องราวที่ได้พบเห็นมาบอกกล่าวกันต่อไปเสมอ วิหุ กระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นสื่อกลางที่สำคัญสำหรับข้าราชการในหมู่บ้านซึ่งถ่ายทอดข่าวสารการเมืองไปสู่ประชาชน

ข่าวสารสำคัญซึ่งประชาชนให้ความสนใจ คือ ข่าวทางเศรษฐกิจ การเมือง ข่าวสังคมทั่วไป ข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวทางเศรษฐกิจนั้นจะเน้นหนักไปทางการหางานทำในเมือง เงินเดือนที่จะได้รับ ราคาพืชผักผลไม้ ราคาสินค้า และอาหารจำเป็นภายในครัวเรือน เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม พริกไทย น้ำปลา เกลือ เป็นต้น

ชาวชนบทไทยเราจึงสามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากเหมือนกัน ดังนั้นหากใช้การสื่อสารมาเป็นเครื่องมือทำให้ประชาชนเกิดการ เรียนรู้ทางการเมือง เข้าใจบทบาทและหน้าที่ตามแบบแผนระบบการเมืองแล้ว จะเป็นผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท
2. เพื่อทราบปัญหาการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท
4. เพื่อศึกษาปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท

5. เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของสื่อบุคคลกับสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

คำถามสำหรับการวิจัย

1. ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยแค่ไหน
2. ปัญหาการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนบทคืออะไร
3. การสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือไม่
4. ปัจจัยอื่นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือไม่
5. สื่อระหว่างบุคคล หรือสื่อมวลชนมีอิทธิพลมากกว่ากันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ระดับการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. ปัจจัยด้านอายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. ปัจจัยด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. สื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสื่อมวลชน

นิยามศัพท์

ระดับการสื่อสาร หมายถึง ความมากน้อยของการเปิดรับสื่อบุคคลและสื่อมวลชน
 การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง พฤติกรรมการสื่อสารที่กระทำผ่านสื่อบุคคล
 การสื่อสารมวลชน หมายถึง พฤติกรรมการสื่อสารที่กระทำผ่านหนังสือพิมพ์
 วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร และวิทยุ

การศึกษา หมายถึง จำนวนปีที่ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการรับรองและใช้แบ่งตามชั้นสูงสุดที่ได้รับการศึกษา มา แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. ไม่ได้ศึกษาเลย - ประถมต้น (ป.4)
2. ประถมปลาย (ป.5-ป.7) - มัธยมต้น (ม.1-ม.6 เคม/ม.ศ.1-ม.ศ.3/ม.1-ม.3 ปัจจุบัน)
3. มัธยมปลายหรือเทียบเท่า (เช่น ปวช./ป.กศ./ม.7-ม.8 เคม/ม.ศ.4-ม.ศ.5/ม.4-ม.6 ปัจจุบัน)
4. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (เช่น ปวส.)
5. ปริญญาตรีขึ้นไป

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาจังหวัดครั้งล่าสุด

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวิทยุที่มีต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน อำเภวารินชำราบ เท่านั้น
3. เป็นการศึกษาเฉพาะเขตอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เท่านั้น

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ของการวิจัย คือ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลของการวิจัยจึงไม่อาจนำมาใช้กับประชาชนในสถานที่อื่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนในเขตอำเภวารินชำราบ
2. ทัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ระดับการสื่อสาร สื่อ เพศ อายุ และการศึกษาเท่านั้น มิได้ศึกษาถึงตัวแปรอื่นซึ่งอาจมีผลกระทบต่อ การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนในชนบท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร ซึ่งหมายถึงลักษณะนิสัยในการใช้สื่อเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข่าวสารการเมืองของประชาชนชนบทที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองมาก ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการตัดสินใจเลือกใช้สื่อในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมือง ขาดความตื่นตัวทางการเมือง ละเลยสิทธิและหน้าที่ของตน ทำให้มีผู้ชักจูงไปเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองได้ง่ายตลอดมา การใช้เครื่องมือสื่อสารในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมยอมช่วยให้ข่าวสารต่าง ๆ ไปถึงผู้รับได้ตรงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายได้มาก นอกจากนี้ การสื่อสารยังเข้าไปมีบทบาทต่อการพัฒนาบ้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอีกด้วย

2. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับอีกประการหนึ่งคือ ประโยชน์ในด้านวิชาการ คือ ช่วยเสริมสร้างทฤษฎีและเป็นแนวทางข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจที่จะได้ทำการศึกษาคนควาต่อไป

3. การทราบแบบแผนการสื่อสารของประชาชนในชุมชนชนบท สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเมือง และใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนาประเทศได้ต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย